

Motyw snu w poezji barokowej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Emblema 85*, [w:] *Muza domowa*, t. 2, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 76.
- Źródło: Stanisław Herakliusz Lubomirski, *Somnus*, [w:] *Poezje zebrane*, t. 1, red. Adam Karpiński, Warszawa 1995, s. 384–385.
- Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Żeleński-Boy, Warszawa 1877, s. 155.
- Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Emblema 4*, [w:] *Muza domowa*, t. 2, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 12.
- Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Żywot – sen i cień*, [w:] *Muza domowa*, t. 2, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 198–199.

- Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Pieśń wyrażająca w sobie wszelkie sposoby życia na tym świecie i ukazująca, w czym największe szczęście człowieka nade wszystko zawiera się (Votum)*, [w:] *Muza domowa*, t. 1, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 142–143.
- Źródło: Kartezjusz, *Prawidła kierowania umysłem*, tłum. L. Chmaj, Warszawa 1937, s. 142–143.
- Źródło: Św. Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*. Cytat za: Teresa Michałowska, *Śnić w średniowiecznej Polsce*, [w:] tejsze, *Mediaevalia i inne*, Warszawa 1998, s. 97.
- Źródło: Jakob Balde, *Poema de vanitate mundi*, [w:] *Sen żywota wierszem łacińskim przez W.O. Jakuba Balde Societ. Jesu napisany, a przez Jana Libickiego [...] wyrażony*, tłum. Jan Libicki, Kraków 1647, s. 5–6.
- Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, Warszawa 1977, s. 155.
- Źródło: Platon, *Tejtet*, [w:] *Parmenides, Tejtet*, tłum. W. Witwicki, Kęty 2002, s. 157–158.

Motyw snu w poezji barokowej

Johann Heinrich Füssli, *Koszmar nocny*, 1781

Źródło: Institute of Fine Arts, domena publiczna.

Czy istnieje sposób, by człowiek mógł jednoznacznie stwierdzić, że to, co widzi, słyszy i czuje, dzieje się naprawdę, a nie jedynie we śnie? Według niektórych barokowych uczonych i twórców – to niemożliwe. Twierdzili oni, że fakt przebudzenia się nie może nam dać pewności istnienia na jawie. Przecież samo przebudzenie też mogło się przyśnić. Nie da się wykluczyć, iż śni się nam, że śnimy. Wobec tego całe życie można potraktować jak sen...

Twoje cele

- Zapoznasz się z analizą wiersza Szymona Zimorowica *Ośmnasty: Bineda*.
- Porównasz odmienne rozumienie słów „sen” oraz „spanie” w wierszu Zbigniewa Morsztyna.
- Zinterpretujesz wskazane fragmenty utworów Zbigniewa Morsztyna, aby dostrzec związki między motywami snu a niewoli.
- Opiszysz przedstawione w wierszach Zbigniewa Morsztyna relacje między ciałem a duszą, uwzględniając obecność w tych utworach motywu snu.
- Wyjaśnisz, na czym polega podobieństwo w postrzeganiu życia ludzkiego w filozofii Blaise’a Pascala oraz w utworach Zbigniewa Morsztyna.

Przeczytaj

Sen jako motyw kultury

Sen należy do ważnych motywów istniejących w kulturze już od antyku. O jego znaczeniu decyduje m.in. fakt, że może być przedstawiany w bardzo różnych kontekstach. Zajmowali się nim m.in. teologowie, twórcy systemów filozoficznych, medycy, artyści.

Już w starożytności wyraźnie odróżniano czynność spania od śnienia. Stosowano przy tym terminy, które wskazywały np. na właściwości obu procesów. Najczęściej używanym pojęciem było łacińskie słowo *somnus*, które miało szeroki zakres, bo dotyczyło zarówno spania, jak i marzeń sennych, ale korzystano też z innych określeń: *sopor*, *somnium* czy *visio*.

Bazaltowa figura nagiego śpiącego niemowlęcia przedstawiająca Somnusa, boga snu, syna nocy i brata bliźniaka śmierci

Źródło: Sean Pathasema/Birmingham Museum of Art, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY 3.0.

Odmienność terminologiczna wynikała m.in. z istnienia kilku źródeł wiedzy na temat snów. Jednym z nich były naukowe badania wchodzące w zakres **onirologii**, mające korzenie w starożytności. Inną perspektywę dawały popularne wierzenia wywodzące się z przesądów i magii, a realizowane w postaci senników.

Wśród najważniejszych zagadnień podejmowanych przez reprezentantów obu nurtów było wyjaśnienie, czy to, co się śni człowiekowi, jest efektem działania Boga, czy sił piekielnych, a tym samym – ustalenie wiarygodności snów. Odwoływano się przy tym m.in. do Biblii,

gdzie motyw śnienia występuje wielokrotnie. W Piśmie Świętym sen jest ważnym sposobem kontaktu Boga z człowiekiem, np. Józef otrzymał w ten sposób nakaz ucieczki do Egiptu wraz z Maryją i Jezusem. Bardzo doceniano w Biblii umiejętność wyjaśniania symbolicznych snów – dzięki niej starotestamentowy Józef został uwolniony z więzienia i zdobył wysokie stanowisko na dworze faraona.

Klasyfikowanie snów w zależności od tego, czy mają pochodzenie niebiańskie, czy piekielne, stało się przedmiotem zainteresowania wielu filozofów i teologów.

((**Św. Tomasz z Akwinu**

Suma teologiczna

Niekiedy [...] demony sprawiają, że pewne obrazy ukazują się ludziom we śnie, i tym sposobem odsłaniają czasem pewne rzeczy przyszłe tym, którzy weszli z nimi w bezprawne układy. Stosownie do tego musimy powiedzieć, że wykorzystywanie marzeń sennych do przewidywania przyszłości nie jest bezprawnym wieszczaniem dopóty, dopóki owe marzenia zawdzięczamy boskiemu objawieniu.

Źródło: Św. Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*. Cytat za: Teresa Michałowska, *Śnić w średniowiecznej Polsce*, [w:] teje, *Mediaevalia i inne*, Warszawa 1998, s. 97.

Sen w filozofii barokowej

Problem rozróżniania snów zesłanych przez Boga i tych wynikających z działania demonów był podejmowany również w baroku. Jednak w tej epoce po motyw marzeń sennych zazwyczaj sięgano w innym celu, wynikającym z widocznego w epoce kryzysu zaufania w możliwości **epistemologiczne** rozumu i zmysłów. Renesansowi humaniści zakładali, że umysł, opierając się na przesłankach przekazywanych przez zmysły, jest w stanie rozpoznać rzeczywistość. W baroku powróciło pytanie, z którym mierzono się już w antyku: czy człowiek może stwierdzić coś pewnego na temat świata? A także: czy jest jakikolwiek dowód na to, że świat naprawdę istnieje? Przekonanie o tym, że wiedza zbudowana na logicznym myśleniu ma wartość, zostało naruszone, a zastąpiła je idea iluzoryczności bytu. Nie przypadkiem na ten okres przypada popularność porównywania świata i życia do teatru, żegluga po morzu, bańki mydlanej czy snu.

Problem ten podjął m.in. XVII-wieczny filozof Kartezjusz (1596–1650), autor zdania: „*Myślę, więc jestem*”. Zastanawiając się nad kwestią możliwości odróżnienia jawy od snu, zadał pytanie:

Kartezjusz

“**Prawidła kierowania umysłem**”

Jak możesz mieć pewność, że życie twoje nie jest snem ustawicznym i że to wszystko, o czym według twojego mniemania dowiadujemy się za pośrednictwem swoich zmysłów, nie jest fałszywe, zarówno dobrze teraz, jak kiedy śpisz?

Źródło: Kartezjusz, *Prawidła kierowania umysłem*, tłum. L. Chmaj, Warszawa 1937, s. 142–143.

Jeszcze bardziej sceptycznie o możliwości rozstrzygnięcia dylematu, czy świat poznawany za pomocą zmysłów jest rzeczywisty, wyrażał się francuski filozof i matematyk Blaise Pascal (1623–1662). Uczony wątpił w to, że uda się znaleźć jednoznaczne dowody na realność otaczającej ludzi rzeczywistości.

Sen w literaturze barokowej

Przekonanie, że świat jest ułudą, wyrażali także twórcy literatury. W baroku wciąż powracano do motywu zmienności wszystkiego, co materialne. Motyw snu łączono z popularnymi wówczas wątkami **wanitatywnymi**. Kruchość i pozorność ludzkiego życia podkreślano, porównując je np. do żeglugi po morzu, cienia, wiatru, bańki mydlanej czy właśnie snu. Popularnością cieszył się **topos** „życie-sen”, który pisarze przywoływali, by w ten sposób uwypuklać ułudę istnienia człowieka, niemogącego zaufać wiarygodności doznań zmysłowych. Sen stał się figurą nicości i niestałości, co wynikało z utraty przez XVII-wiecznych Europejczyków przekonania, że wzrok, słuch czy dotyk są źródłem prawdziwej wiedzy o otaczającym świecie. Sięgając po motyw snu, twórcy zazwyczaj wyrażali swój sceptycyzm.

Przywołany tu kontekst jest jednym z wielu, w których umieszczano sen w poezji XVII w. Sen pojawiał się np. również w poezji miłosnej: uczucie okazywało się w niej równie złudne co marzenia sennie, ale też noc stawała się okazją do spotkania zakochanych, podczas gdy inni ludzie spali.

Słownik

emblem

(łac. *emblema, emblematis*) – utwór o charakterze słowno-plastycznym, składający się z: obrazu mającego alegoryczne znaczenie, napisu wyjaśniającego treść obrazu oraz krótkiego utworu poetyckiego

onirologia

(gr. *óneiros* – sen, gr. *lógos* – słowo, nauka) – nauka zajmująca się badaniem snów

topos

(gr. *tópos koinós*, łac. *locus communis* - miejsce wspólne) – motyw powtarzający się w literaturze i sztuce, zbudowany na fundamencie dwu wielkich tradycji śródziemnomorskich: antycznej i biblijno-chrześcijańskiej. Wskazuje na jedność, ciągłość danej kultury i na istnienie pierwotnych wzorców myślenia człowieka. Topos konstruowany jest jako obraz, a celem jego zastosowania jest opis jakiejś sytuacji (topos tonącego okrętu w *Kazaniach Skargi*)

wanitatywny

(łac. *vanitas* – marność) – nawiązujący do ulotności życia ludzkiego i świata materialnego

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Obejrzyj prezentację multimedialną, w której poddano analizie tekst Szymona Zimorowica pod tytułem „*Ośmnasty: Bineda*”. Zredaguj notatkę na temat źródeł, z których skorzystał polski poeta.

Polecenie 2

Własnymi słowami opisz przestrzeń, w której znajdował się „sen”.

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

Zbigniew Morsztyn (ok. 1625–1689) – polski poeta barokowy, tłumacz, żołnierz, kuzyn Jana Andrzeja Morsztyna, arianin; jego najobszerniejszym dziełem była *Muza domowa* – wielotematyczny zbiór poezji, który nie ukazał się za życia twórcy.

((Zbigniew Morsztyn

Pieśń wyrażająca w sobie wszelkie sposoby życia na tym świecie i ukazująca, w czym największe szczęście człowiecze nade wszystko zawiera się (Votum)

[...]

Wszystkich mieszkańców swoich świat przeklęty
Zwabiwszy na swe zdradliwe ponęty
Na miękkim łonie piastuje zamamione,
Snem [opojone](#).

I jakie kiedy w pogańskie krainy
Ciężkie uczynił więzień przenosiny,
Od [bisurmańskiej](#) gdzie nieznośne męki
Ponosi ręki,

Jeśli snem kiedy powieka zmorzona
Od ciężkiej prace, przecie nieuśpiona
Myśl go przenosi, choć w kajdanach nogi,
W ojczyste progi,

Tak i ta nasza z nieba udzielona
Cząstka światłości, w cieniu położona,
Wzdycha do swojej niebieskiej dziedziny
Z ziemskiej niziny.

Brzydkim **tłumokiem** ciała obciążona
I snem głębokim prawie opojona,
Jako niewolnik srogiemu tyrana
Władzy poddana.

Lecz tego przecie spodziewać się może
Ułomność ludzka, gdy jej Bóg pomoże,
Że kiedykolwiek z tego co ją ludzi
Snu się obudzi.

Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Pieśń wyrażająca w sobie wszelkie sposoby życia na tym świecie i ukazująca, w czym największe szczęście człowiecze nade wszystko zawiera się (Votum)*, [w:] *Muza domowa*, t. 1, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 142–143.

« Zbigniew Morsztyn

Żywot – sen i cień

Nie może dniową światłością
Żywot ten być nazwany –
Noc jest ten żywot ciemnością
Paciepną przyodziany,
Prętszy nad koła słoneczne,
Nad mrok nocny ciemniejszy.
Gdzież królowie, gdzie waleczne
Książęta, gdzie **przedniejszy**
Wojsk wodzowie, których lata
Dawniejsze pamiętały?
Śpią sen twardy, skoro z świata
Te **larwy** poznikały,
Tak że więcej nad znikomy
Cień po nich nie zostało.
I tyć śpisz nie obudzony,
Choć ci się, żeś żyw, zdało.
Żywot ten kształtem żywota
Ledwie może być zwany,

Żywot ten śmierci istota,
Żywot ze snem zrownany.

Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Żywot – sen i cień*, [w:] *Muza domowa*, t. 2, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 198–199.

« Zbigniew Morsztyn

Emblema 85

Gdzieżem i w jakim widzę się więzieniu?
Żyję, czy-m w śmierci położony cieniu?
Przez sen, czy ze mną na jawie się dzieje?
Ach, smutna duszo, gdzie twoje nadzieje?
W miłości świata byłaś utopiona,
Jadem **niezbednej** żądze zarażona,
Tobą **wystawa**, rozkosz, dobre mienie
Rządziło – za to cierp teraz więzienie.

[...]

I ja w tej niewoli
Z skruchą serdeczną dla ciała swawoli
Ciebie przeproszać, Boże, nie przestanę,
Aż się z tej klatki na wolność dostanę,
Gdyż święta miłość swobodę gotuje,
A miłość świata pęta wieczne kuje.

Źródło: Zbigniew Morsztyn, *Emblema 85*, [w:] *Muza domowa*, t. 2, oprac. J. Dürr-Durski, Warszawa 1954, s. 76.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wybierz odpowiedź, która w poprawny sposób wyjaśni, z czym został skonstrastowany sen w *Pieśni wyrażającej w sobie wszelkie sposoby życia...* Zbigniewa Morsztyna.

miłosierdzie Boga

dusza

opieka aniołów

słońce

Ćwiczenie 2

W utworach Zbigniewa Morsztyna słowo „sen” zostało określone za pomocą różnych epitetów. Z poniżej podanych propozycji wybierz tylko te, które zostały użyte przez poetę w przytoczonych utworach.

miękki

głęboki

twardy

straszny

bezpieczny

koszmarne

Ćwiczenie 3

Jaka jest relacja między duszą a ciałem opisana przez Zbigniewa Morsztyna w wierszu *Pieśń wyrażająca w sobie wszelkie sposoby życia...*? Opisz tę relację w krótkiej wypowiedzi, przywołując stosowny cytat.

Ćwiczenie 4

Zbigniew Morsztyn w wierszu *Pieśń wyrażająca w sobie wszelkie sposoby życia...* opisał człowieka, który mimo zamknięcia w więzieniu na obczyźnie śni o powrocie do kraju. Wyjaśnij, czy motyw snu ma w tym utworze wydźwięk optymistyczny. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do dwóch znaczeń motywu snu.

Ćwiczenie 5

Na podstawie analizy wiersza *Żywot – sen i cień* wyjaśnij, dlaczego: „Nie może dniową światłością / Żywot ten być nazwany”.

Ćwiczenie 6

W wierszu *Żywot – sen i cień* mówi się o dwóch typach snów i spania. Przeanalizuj odpowiednie fragmenty utworu i wyjaśnij, na czym polega różnica.

Ćwiczenie 7

Zinterpretuj dwuwiersz zawarty w utworze *Żywot – sen i cień*, brzmiący: „Żywot ten kształtem żywota / Ledwie może być zwany”.

Ćwiczenie 8

Sformułuj odpowiedź na pytanie o to, co spowodowało niepewność podmiotu lirycznego wiersza *Emblema 85*, wyrażoną w pytaniu: „Żyję, czy-m w śmierci położony cieniu? / Przez sen, czy ze mną na jawie się dzieje?”. W odpowiedzi przytocz odpowiedni cytat.

Ćwiczenie 9

W dwóch wierszach Zbigniewa Morsztyna pojawił się motyw więzienia. Wyjaśnij, jak rozumiesz sens jego użycia.

Francuski filozof i matematyk Blaise Pascal (1623–1662) to autor słów:

« Blaise Pascal

Myśli

Skoro tedy połowa życia upływa we śnie, w którym wedle naszego własnego wyznania mimo wszystko, co się nam zdaje, nie mamy żadnego pojęcia o prawdzie (jako że wszystkie nasze uczucia są wówczas złudzeniem), kto wie, czy ta druga połowa naszego życia, w której zdaje się nam, że czuwamy, nie jest snem, nieco różnym od pierwszego, z którego budzimy się, kiedy nam się zdaje, że śpimy... Życie bowiem jest snem nieco mniej niestałym.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Żeleński-Boy, Warszawa 1877, s. 155.

Napisz liczącą 100-120 słów wypowiedź, w której wyjaśnisz, czy filozoficzna wymowa utworów Zbigniewa Morsztyna jest podobna do tego, co o życiu ludzkim sądził Pascal.

Dla nauczyciela

Autorki: Małgorzata Kosińska-Pułka, Bożena Święch

Przedmiot: Język polski

Temat: Motyw snu w poezji barokowej

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Lektura obowiązkowa

13) wybrane wiersze następujących poetów: Daniel Naborowski, Jan Andrzej Morsztyn, Mikołaj Sęp-Szarzyński;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- interpretuje wskazane fragmenty utworów Zbigniewa Morsztyna, aby dostrzec związki między motywami snu i niewoli,
- charakteryzuje przedstawione w wierszach Zbigniewa Morsztyna relacje między ciałem a duszą, uwzględniając obecność w tych utworach motywu snu,

- wyjaśnia, na czym polega podobieństwo w postrzeganiu życia ludzkiego w filozofii Blaise'a Pascala oraz w utworach Zbigniewa Morsztyna.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „*Motyw snu w poezji barokowej*”. Następnie prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z umieszczonymi w e-materiale utworami Zbigniewa Morsztyna. Uczniowie powinni wiersze przeczytać i przygotować się do ich omówienia: przygotować wstępne informacje, które pozwolą umiejscowić teksty w kontekstach, np. biograficznym i/lub historycznoliterackim.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy rzeczownik „sen”. Uczniowie dopisują inne wyrazy utworzone od tego słowa. Mówią również o tym, jak rozumieją ten wyraz dosłownie, a jak przenośnie. Powstają schematy, które nauczyciel komentuje. Nauczyciel rozdaje kartki z tekstem, w którym znajdują się luki. Uczniowie uzupełniają je, zachowując porządek gramatyczny i sens merytoryczny wypowiedzi. Po wykonaniu ćwiczenia zamieniają się kartkami i dopisują do wypowiedzi synonimy do wyrazów

zapisanych w lukach. Porównują zróżnicowanie leksykalne polszczyzny.

Kiedy śpię, to

We śnie przeżywam

Ze snu wynika

Śniąc, ludzie

Śnienie jest

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z umieszczoną w e-materiałach prezentacją multimedialną i wykonują dołączone do niej polecenia:
 - redagują notatkę na temat źródeł, z których skorzystał polski poeta – Szymon Zimorowic w utworze *Ośmnasty. Bineda*,
 - własnymi słowami opisują przestrzeń, w której znajdował się sen ukazany w wierszu Zimorowica.
2. Uczestnicy zajęć udzielają odpowiedzi na pytanie: jaka jest relacja między duszą a ciałem ukazana przez Zbigniewa Morsztyna w wierszu *Pieśń wyrażająca w sobie wszelkie sposoby życia...?* Opisują tę relację w krótkiej wypowiedzi, przywołując stosowny cytat z wiersza.
Następnie analizują funkcjonowanie motywu snu. Odpowiedź uzasadniają, odwołując się do dwóch znaczeń motywu snu.
3. Uczniowie wykonują samodzielnie wskazane przez nauczyciela ćwiczenia umieszczone w e-materiale. Następnie wybrane osoby prezentują swoje odpowiedzi do ćwiczeń i komentują je. Nauczyciel prosi uczniów o wyjaśnienie, w jakim celu zostały w wierszach wykorzystane inne niż sen motywy kulturowe.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie formułują odpowiedź na pytania: co budzi w człowieku doby baroku niepewność, poczucie zagrożenia? Jakie znaczenie w kontekście tych uczuć ma sen? Interpretują cytat: „Żyję, czy-m w śmierci położony cieniu? /Przez sen, czy ze mną na jawie się dzieje?”
2. Uczestnicy zajęć zapoznają się z umieszczonym w e-materiale fragmentem *Myśli* Blaise'a Pascala i redagują krótką wypowiedź, w której wyjaśniają, czy filozoficzna wymowa utworów Zbigniewa Morsztyna wiąże się z przekonaniem Pascala na temat ludzkiego życia.

Praca domowa:

1. Nauczyciel formułuje polecenie pracy domowej:
Na podstawie znanych ci utworów Morsztyna napisz wypracowanie na temat: *O czym śnią bohaterowie wierszy Zbigniewa Morsztyna?*

Materiały pomocnicze:

- Janusz Pelc, *Zbigniew Morsztyn na tle poezji polskiej XVII wieku*, Warszawa 1973.
- Czesław Hernas, *Barok*, Warszawa 1973.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialną „Prezentacja multimedialna” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.